

વીર સંવત ૨૪૮૨, જેઠ વદ ૧૪, શુક્રવાર

તા. ૧૭-૦૬-૧૯૬૬

ગાથા-૨૬ થી ૨૮. પ્રવચન નં. ૧૧

આ ‘યોગસાર’ ચાલે છે. ૨૬મી ગાથા. ‘યોગસાર’ એટલે આ આત્માનો સ્વભાવ શુદ્ધ ચૈતન્યમય અનંત ગુણનો પિંડ છે, એમાં એકાગ્ર થઈને એનું ધ્યાન કરવું. એ મોક્ષના માર્ગનો સાર છે. યોગ એટલે આત્માનું સ્વરૂપ જે શુદ્ધ ચૈતન્ય છે એમાં સન્મુખ થઈને એકાગ્રતાથી આત્માનું ધ્યાન અથવા આત્માના સ્વભાવ સન્મુખનો વેપાર (થવો) એ જ સાર અને મોક્ષનું કારણ છે. કહો, સમજાણું કાંઈ? એથી કહે છે,

સુદ્ધ સચ્ચેયણુ બુદ્ધ જિણુ કેવલણાણ સહાહ ।

સો અપ્પા અણુદિણુ મુણહુ જહ પાહહ સિવલાહુ ।।૨૬।।

જો કોઈ પૂર્ણાનંદ પૂર્ણ આનંદરૂપી અતીન્દ્રિય આનંદની દશા પૂર્ણરૂપી મુક્તિ, એના લાભને ઇચ્છતા હોય તો એની પ્રાપ્તિ-શિવલાભ, પૂર્ણ કલ્યાણમૂર્તિ આત્માની નિર્મળ પર્યાય, એવો મુક્તભાવ (જો) ચાહતો હોય તો ‘જહ સિવલાહુ ચહદ’ તો શુદ્ધ ‘અપ્પા અણુદિણુ મુણહુ’. બધા વિશેષણ કહેશે. આ આત્મા શુદ્ધ છે, તદ્દન વીતરાગ છે, નિર્દોષ છે, પૂર્ણ પવિત્ર પરમાત્મા છે એમ એણે આત્મા તરફનું દિન-દિન હંમેશાં ‘મુણહુ’ આત્માને અનુભવવો. કહો, સમજાણું આમાં? શુદ્ધ છે એમ અનુભવવો, એ મોક્ષના લાભના કામીનું આ કામ છે. કહો, સમજાણું આમાં?

મુમુક્ષુ :- લાભ શું થાય એમાં?

ઉત્તર :- આ લાભ છે ને આ? લાભ સવાયા, કીધું ને? ‘સિવલાહુ’ નિરુપદ્રવ પૂર્ણ કલ્યાણમૂર્તિ આત્માની પર્યાય, આત્માની શુદ્ધ પરિપૂર્ણ પ્રગટ પર્યાય, એનું નામ મુક્તિ. એવા મુક્તિના લાભને ઇચ્છતો હો તો શુદ્ધ ભગવાન પૂર્ણ શુદ્ધ, પૂર્ણ શુદ્ધ વીતરાગ નિર્દોષ સ્વભાવ (છે) એને એણે અનુભવવો. એ શિવલાભનો હેતુ આ છે, બીજો કોઈ હેતુ નથી. આ તો સાર કહે છે ને? સાર. ‘સમયસાર’, ‘પ્રવચનસાર’, ‘નિયમસાર’, ‘યોગસાર’, ‘ગોમ્મટસાર’ બધા સાર છે. આહાહા..!

આ તો પરમાર્થે તત્ત્વ શું કરવા જેવું છે? મોક્ષાર્થીને શું કરવા જેવું છે? અને કયા કર્તવ્યે મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય છે? (તેની વાત છે). એ શુદ્ધ ભગવાન પૂર્ણ શુદ્ધ ચૈતન્ય, એનું અંતર ધ્યાન કરવું, અનુભવ કરવો, એને અનુસરીને અંદર ઠરવું, એ એક જ મુક્તિનો ઉપાય છે. કહો, સમજાણું કાંઈ?

‘સચ્ચેયણ’ એ સચેતન જ્ઞાનમૂર્તિ છે. એ આત્મા તો જ્ઞાનચેતનામય છે. જેમાં પુણ્ય-પાપનું કરવું એવી કર્મચેતના અને હર્ષ-શોકનું ભોગવવું એવી કર્મફળચેતના, એ વસ્તુસ્વભાવમાં નથી. વસ્તુ તો ચેતનમય છે. એ ચેતન કહી અને જ્ઞાનચેતનાને વેદે એવું એનું સ્વરૂપ છે. સમજાણું કાંઈ? એ જ્ઞાનને વેદે, જ્ઞાનને અનુભવે, જ્ઞાનના આનંદના સ્વાદને લ્યે એવો એ આત્મા છે. એ પુણ્ય-પાપના સ્વાદને લે કે હર્ષ-શોકના અનુભવને લે, એવો આત્મા છે નહિ. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? એટલે? એ તો ચેતનામય વસ્તુ છે, પરને કાંઈ કરે કે પરથી લે એવું એનું સ્વરૂપ નથી. તેમ એ રાગને કરે અને વેદે એવું એનું સ્વરૂપ નથી. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? એ તો સચેતન જાગૃતસ્વરૂપ, ચેતનાર, ચેતનાર, ચેતનાર જાગૃત (સ્વરૂપ છે). અગ્નિને ચેતે છે ને? ચેતાવો અગ્નિ. (એમ) નથી કહેતા કંઈ? ચૂલામાં પડી હોય તો. આ તો ચેતવાનો સ્વભાવ જ એનો છે. આનંદને વેદવું, જ્ઞાનને વેદવું, પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનને વેદવું એ જ એનું-આત્માનું સ્વરૂપ છે. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? આ તો પરમાર્થમાર્ગની વાત ચાલે છે ને?

મુમુક્ષુ :- માર્ગ એક છે ને!

ઉત્તર :- માર્ગ બે હોય ક્યાંથી પણ? બીજો છે નહિ ને. ‘એક હોય ત્રણ કાળમાં પરમાર્થનો પંથ.’

ભગવાનઆત્મા જે શુદ્ધ-બુદ્ધ સ્વરૂપ છે એમાં ચેતનમૂર્તિ, ચેતનાને વેદે, ચેતનાને વેદે, ચેતનાને કરે એવું ચૈતન્યસ્વરૂપ છે. રાગને કરે કે હરખને ભોગવે એ વસ્તુસ્વરૂપ જ નથી. સંસારના ભાવને કરે કે સંસારભાવે હરખથી વેદે એ વસ્તુ, એ આત્મા જ નથી. સમજાણું કાંઈ? અતીન્દ્રિય ભગવાનઆત્મા, એને આત્મા કહીએ કે જેમાં એકલી ચેતના ભરેલી છે. એ તો ચેતવાનું, જાણવાનું, દેખવાનું, વેદવાનું, અનુભવવાનું કામ કરે એવો એ આત્મા છે. એવા આત્માને તું ‘મુણ’ – જાણ. રાગને, ફલાણાંને કરે એ આત્મા નથી, એ તો અનાત્મા છે. સમજાણું કાંઈ?

વ્યવહારના રત્નત્રયના વિકલ્પો ઊઠે કે કરે કે વેદે એ આત્મા નથી. એ આત્મા નથી. આત્મા જ્ઞાનમૂર્તિ પ્રભુ, એ જ્ઞાનમાં જામીને જ્ઞાનને અનુભવે, જ્ઞાનને વેદે, જ્ઞાનમાં જ્ઞાનની એકાગ્રતાપણાનો અનુભવ કરે, એવો એ આત્મા છે. કહો, સમજાણું કાંઈ? હૈં?

મુમુક્ષુ :- આ રીતે જ સાંભળ્યા કરીએ એમ થાય છે.

ઉત્તર :- એમ? આહાહા..! અહીં તો કહે છે કે, બોલે ઇ આત્મા નહિ.

મુમુક્ષુ :- સાંભળે ઇ?

ઉત્તર :- સાંભળે ઇ આત્મા નહિ. આહાહા..! અરે..! ભગવાન! વિકલ્પથી સાંભળે એ આત્મા નહિ. સમજાય છે કાંઈ?

ભગવાનઆત્મા ચેતનસ્વરૂપ, એ તો ચેતનાનું કામ, વેદવાનું કામ, જાણવાનું કામ એ

કરે તેને આત્મા કહે અને તે આત્માને ‘મુળ’ - અનુભવ. એ આત્માનો અનુભવ કર, શિવના લાભનો એ હેતુ છે. પૈસાના લાભનો ને ધૂળના લાભનો દુનિયા પ્રયત્ન કરે છે. નિરુપદ્રવ કલ્યાણમૂર્તિ મુક્ત પર્યાય, એના લાભ માટે આ એક જ ઉપાય છે, બીજો ઉપાય નથી. આહાહા...! બહુ સાર સાર ભર્યું છે.

‘બુદ્ધ’ એ તો બુદ્ધ છે, બુદ્ધદેવ છે, સત્યબુદ્ધ છે, ઈ સાચો બુદ્ધ છે. સમજાણું કાંઈ? આ આત્મા ભગવાન સત્યબુદ્ધ છે. એ એનું સત્યપણું એનું બુદ્ધપણું જાણવું. એ પોતે દેવ છે. સત્યબુદ્ધ પોતે દેવ છે. એવા દેવને તું જાણીને અનુભવ. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? આવો દેવ છે માટે તું જાણીને બીજાને કાંઈક કહેજે, એવો એ આત્મા છે જ નહિ, એમ કહે છે. આહાહા...! આવો આત્મા જાણીને બીજાને કહેજે, બીજાને સમજાવજે, ઘણાને લાભ થશે, એ આત્મા એવો છે જ નહિ, એમ કહે છે. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- પ્રભાવના થાય..

ઉત્તર :- પ્રભાવના કોની? ક્યાં થાતી હશે? (શ્રોતા : અંતરમાં) સમજાણું કાંઈ?

એ જ્ઞાન જ્ઞાનને અંતર ‘બુદ્ધ’ સત્યબુદ્ધ ભગવાન. ભગવાન બુદ્ધદેવ પોતે સત્ય છે, એ બુદ્ધદેવ જ સત્ય છે. ‘બુદ્ધ શરણ’ આવતું નથી એમાં? આવે છે કે નહિ? ‘બૌદ્ધ દેવ શરણામિ, બુદ્ધમ ગચ્છામિ’ એવો કંઈક શબ્દ આવે છે. છોકરાઓ બોલતા હતા, નહિ? ‘અકલંક-નિકલંક’ નાટકમાં બોલતા. હૈં? હમણાં કો’કે પાડ્યું હતું કે નહિ? પહેલા એક ફેરી ‘ધીરુભાઈ’એ પાડ્યું હતું, નહિ? ‘બૌદ્ધ દેવ શરણામિ’ ઓલા કહે, ‘અરિહંત શરણામિ, અરિહંત શરણામિ’ ‘બુદ્ધ શરણ ગચ્છામિ’.

અહીં કહે છે કે, બુદ્ધ દેવ શરણ ગચ્છામિ. આ હું બોધદેવ છું, ભાઈ! આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ તીર્થંકરદેવ ફરમાવે છે કે, ભાઈ! તું તો સત્યબુદ્ધ છો ને! એમાં સત્યબુદ્ધનો આખો પિંડ છે, સાચો બુદ્ધ (છો). સાચું બુદ્ધપણું, સત્યદેવપણું એ તું છો. એને જાણીને અનુભવ કર, એ જ મોક્ષના લાભનો હેતુ અને કારણ છે. આહાહા...! કહો, સમજાણું કાંઈ? ભાઈ! બીજાના પ્રશ્નના ઉત્તર દે, સમાધાન કરે તો કેટલું કલ્યાણ થાય! એ..ઈ...! ધૂળેય નહિ થાય, સાંભળને! એ ક્યાં મોક્ષના માર્ગ હતા? આહાહા...! સમજાણું કાંઈ?

સત્યબુદ્ધ ભગવાન ચિદાનંદની મૂર્તિ, એનો સ્વભાવ, એનો અનુભવ કર એ જ મુક્તિના લાભનો હેતુ (છો), બીજું કોઈ કારણ છે નહિ. આહાહા...! એ ઠરેલો ઠાર, ઠરેલો ભગવાન છે એમાં ઠર. બાકી કોઈ મોક્ષનો માર્ગ નથી. આહાહા...! લોકોને ભારે (લાગે), આવું પણ આ બધો વ્યવહાર... વ્યવહાર. હવે સાંભળને! વ્યવહાર હતો કે દિ’ એમાં? (એ) વ્યવહાર જ નથી. સમજાણું કાંઈ? આહાહા...! બીજાથી સાંભળવું અને બીજાને સંભળાવવું એવું વસ્તુના સ્વરૂપમાં નથી. એ..ઈ...! ‘ન્યાલભાઈ’! આહાહા...!

એ તો સત્યનો સાહેબો બુદ્ધદેવ પરમાત્મા પોતે છે. એવો આત્મા, તેને અંતર્મુખ થઈને ‘મુળહુ’ – જાણ, એટલે કે અનુભવ. સમજાણું કાંઈ?

મુમુક્ષુ :- ઠરેલામાં ઠર, એવું તો આપ જ સમજાવી શકો.

ઉત્તર :- એ ઠરેલું તત્ત્વ, સ્થિર સ્થિર તત્ત્વ છે. કાલે ત્યાં નહોતું આવ્યું? અવિચળ આવ્યું હતું. બપોરે આવ્યું હતું, બપોરે આવ્યું હતું. અવિચળ રહેઠાણ સ્થાન ભગવાન છે. એ ઉપશમરસને અકષાય શાંતરસને વીતરાગના રસથી ઢીમ જામેલું એ આત્મતત્ત્વ છે. વીતરાગના અકષાયરસથી જામેલું ઢીમ છે. એમાં વિકલ્પ ઊઠાવવો કે હું બીજેથી સમજું ને બીજાને સમજાવું, એ વસ્તુના સ્વરૂપમાં નથી. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ?

વાહ...! ‘બુદ્ધ’ એ ભગવાન બુદ્ધ છે, સત્યબુદ્ધ છે. પોતાથી પોતે જાણવાવાળો છે. પોતાનું જ્ઞાન પોતાથી જાણે અને વેદે એવો એ આત્મા છે. બીજા કોઈ પડખે આત્માની સ્થિતિને માન તો એ આત્મા એવો નથી. સમજાણું કાંઈ? જાણપણાના વિશેષ બોધ વડે બીજાઓને સમજાવે તો એ અધિક છે, તો એ આત્માનું સ્વરૂપ એમ છે જ નહિ. શું કીધું સમજાણું? જાણપણાના વિશેષ બોલે, બીજાને સમાધાન કરે એવા આત્મા છે, એ આત્મા એવો છે જ નહિ. એ... ‘છોટાભાઈ’! આહાહા...! ભગવાનઆત્મા સત્યસાહેબ પ્રભુ, એકલો બુદ્ધ પિંડ પ્રભુ છે. એમાં એ વિકલ્પનો અવકાશ ક્યાં છે? જે જાણેલું તત્ત્વ છે એને કહું, એવો વિકલ્પ એ વસ્તુનું સ્વરૂપ ક્યાં છે? એવો આત્મા જ નથી. એવો હોય તો સિદ્ધ ભગવાન બોલવા જોઈએ. સમજાણું કાંઈ? આહાહા...!

‘જિણુ’ એ પોતે જિન છે, દેવ-જિનદેવ છે. ઓહોહો...! સાચો જિન એ ભગવાનઆત્મા છે. સમજાણું કાંઈ? એ સમવસરણમાં લક્ષ્મીમાં બિરાજમાન (છે) એ તો તારે માટે વ્યવહાર જિન છે. તારે માટે તારો જિન વીતરાગી બિંબ એ પોતે જિન છે, પરમેશ્વર છે. એનો જિન પણ અંદરમાં પરમાત્મસ્વરૂપ એ જિન છે. સમવસરણ ને એ (બધું) જિન-બિન છે નહિ. સમજાણું કાંઈ? વાણી-ધ્વનિ નીકળે અને સમવસરણમાં ઇન્દ્રો ભેગા થાય એ જિનપણું નહિ. આહાહા...! એને અને આત્માને કાંઈ સંબંધ નહિ. સમજાણું કાંઈ? જિન, તું પોતે સાચો જિન છો. રાગાદિ કર્મના શત્રુને હણવાવાળો (છે). એટલે? એ પણ વ્યવહારથી છે. વસ્તુ સ્વરૂપે વીતરાગી બિંબ ભગવાન છે. એને જાણીને અનુભવ, બસ! સમજાણું કાંઈ?

આ તો સાર માર્ગ છે, એકલો માખણ માર્ગ છે. આહાહા...! આવા આત્માને જિન તરીકે સ્વીકાર, વીતરાગી બિંબ આત્મા પ્રભુ પોતે હું છું, એને તું અનુભવ. એમાં કંઈ પણ રાગ, વાણી, વાંચન, લેવું, દેવું, શરીરના પુણ્ય પ્રકૃતિના ફળો, એમાં જો કંઈ અધિકારી મનાઈ ગઈ તો જિનસ્વરૂપને અધિકપણે માન્યો નથી. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? ભગવાન જિનસ્વરૂપ પોતે જ છે, હવે એ જિનસ્વરૂપ સિવાયનો જેટલો બોલ ઊઠે, એ બધો જિનસ્વરૂપે નથી. તો જિનસ્વરૂપની મહિમા કરવી છે એને ઠેકાણે એ સિવાયના વિકલ્પો, વાણી ને જાણપણાના

વ્યવહાર ને એનો મહિમા ને અધિક પોતાને જણાઈ જાય અને કાં બીજો એવો હોય એને આવી રીતે અધિકપણે માને (તો) ઈ ભૂલમાં પડ્યો છે. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ?

એ તો ‘સંસાર વિજયી જિનેન્દ્ર છે...’ જુઓ! અર્થ કર્યો છે, હોં! સંસાર વિજયી જિનેન્દ્ર છે. એ તો વિકલ્પ અને એના અભાવસ્વરૂપ જિનેન્દ્ર છે. આહાહા...! અરે...! શાસ્ત્રના ભાનવાના ભાવથી પણ એ મુક્ત એવો જિનેન્દ્ર છે. સમજાણું કાંઈ? એવો ભગવાન જિનેન્દ્ર પ્રભુ, એનું નિર્વિકલ્પ દષ્ટિથી ધ્યાન કરવું, એને નિર્વિકલ્પ જ્ઞાન દ્વારા એને જ્ઞેય કરવું, આ એને અંદરમાં આવો વીતરાગ બિંબ તે હું છું, એમાં ઠરવું તે શિવલાભનો હેતુ છે. કહો, સમજાણું કાંઈ? આહાહા...!

ભઈ! એક જણ કહેતો હતો, એકલો તો કૂતરો પણ પેટ ભરે છે. આહાહા...! બીજાને કરીએ, સમજાવીએ, બીજાને સમજે ત્યારે એનો લાભ અને જૈનશાસન કહેવાય. અરે...! સાંભળ... સાંભળ કીધું માળા! તારું નામ ‘સુખસાગર’ ને આ લાકડું ક્યાં ખોસ્યું? એનું નામ ‘સુખસાગર’ હતું. નહિ? ઘણું કરીને ત્યાં છે. બોર્ડ લખ્યું છે. ઘણા વર્ષ પહેલા ‘હીરાભાઈ’ના મકાનમાં આવેલા. લ્યો, આત્મા.. આત્મા.. આત્માનું કરવું. એ તો કૂતરા પણ પેટ ભરે છે. આહાહા...! આવા આવા મૂર્ખા તે કાંઈ જુદા હશે? બીજાનું કરવું. અહીં કહે છે કે, બીજાના કરવાનો વિકલ્પ ઊઠાવ્યો એ આત્મા નહિ. સાંભળને હવે. કરવાની તો ક્યાં વાત રહી? કોણ કરે પરનું? એ.. ‘ન્યાલભાઈ’! આ તે વાતું..! બીજાનું કરવું. એ સત્તરગચ્છમાં છે, નહિ? ઘણું કરીને એમાં છે. હેં? ઈ તે દિ’ તો એવું બોલ્યો હતો. મેં કીધું, આ શું કહે છે આ?

અહીં તો કહે છે, ભાઈ! એ તો જિનસ્વરૂપે ભગવાન આત્મા છે. એ આત્મા, એનું લક્ષ કરી જિનસ્વરૂપે એમાં ઠરવું, વીતરાગી પર્યાયે ઠરવું એ જૈન, એ જિનના સ્વરૂપનો આરાધક (છે) અને એ શિવલાભનો હેતુ કરનાર છે. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ?

એ ‘કેવલણાણ સહાસ’ એ તો સંપૂર્ણ જ્ઞાનનો ધણિ છે. આહાહા...! પૂર્ણ નિરાવરણ જ્ઞાનનો પિંડ છે, સ્વતઃ જ્ઞાનનો પિંડ છે, જે જ્ઞાન પરથી આવતું નથી. પરને દેતું નથી, પરથી આવતું નથી. સમજાણું કાંઈ? એવો એકલો ચૈતન્યનો પૂંજ ભગવાન (છે). જ્ઞાન-નિરાવરણ કેવળજ્ઞાનનો સ્વભાવ જ એનો એ છે. એકલો પૂર્ણ, એકલો પૂર્ણ જ્ઞાનસ્વભાવ તે ભગવાન છે.

જુઓ! રાગ તો નહિ, શરીર તો નહિ, અપૂર્ણ નહિ. સમજાય છે કાંઈ? એ પૂર્ણ આત્મા, આત્મા જ એને કહીએ. ચાર જ્ઞાનનો વિકાસ, એ ખરેખર આત્મા નહિ. કહો. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? ગણધરની પદવી, ચૌદ પૂર્વ રચ્યા. બાર અંગની રચના કરી. કેટલી અધિકતા! (તો કહે છે), ના. કોણે કીધી તને? એકલો જ્ઞાનસ્વભાવ છે એમાં વળી આ રચવું ને આ વિકલ્પ, વસ્તુમાં છે ક્યાં? અહીં તો ઉઘડેલી ચાર જ્ઞાનની પર્યાય છે એ ખરેખર આત્મા નથી. ખરેખર આત્મા નથી, વ્યવહારુ આત્મા છે. સમજાણું કાંઈ? એવો ‘કેવલણાણ સહાસ

સો અપ્પા'. લ્યો! તે આત્મા. આને આત્મા કહીએ. આ સિવાય ઓછું-વતું, વિપરીત અંદરમાં નાખશે એ આત્માને જાણતો નથી. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..!

‘સો અપ્પા અણુદિણુ’ ‘અણુદિણુ’ એટલે હંમેશાં. હંમેશાં, એમ. રાત ને દિન નામ હંમેશાં આવા આત્માને (ધ્યાવ). હંમેશાં કેમ? પણ ચોવીસ કલાકમાં કો’ક દિ’ કાંઈક તો કો’કનું કરજે. કો’કના કરવા માટે, બાપુ..! એક જણો કહેતો હતો, બે-ત્રણ ભવ અમારે થાય તો વાંધો નહિ. કીંધું, બે-ત્રણ નહિ, ચોખ્ખા સરખાઈના અનંતા થશે. એક પણ ભવના ભાવની ભાવના કરે છે એને અનંતા નિગોદના ભવ એના કપાળમાં પડ્યા છે. ભલે એક-બે ભવ થાય પણ આપણે તો દુનિયાનું કલ્યાણ (કરવું). અહીં ઓલો શબ્દ છે ને? જગતનું કલ્યાણ કરવું. નથી? આ બરાબર છે, (એમ) કહે. સમજાણું કાંઈ? કોણ કરે? જગતનું કરે કોણ? કલ્યાણ કરે કોણ? વિકલ્પ કરે કોણ? વિકલ્પ વસ્તુમાં નથી. સમજાણું? આવ્યો એ તો અજ્ઞાત્મસ્વરૂપ નુકસાનકારક છે. એનાથી સ્વને લાભ માને એ આત્માને જાણતો નથી. સમજાણું કાંઈ?

આવો ‘અપ્પા અણુદિણુ મુણહુ’ કોઈ સમયમાં બીજું આવવું ન જોઈએ, એમ કહે છે. આવો ભગવાનઆત્મા અંતરમાં નિર્વિકલ્પ શ્રદ્ધા, જ્ઞાન અને શાંતિથી અનુભવવો. બસ! એ જ આત્માનું સ્વરૂપ અને મોક્ષના લાભનો હેતું, બાકી બધી વાતું. સમજાણું કાંઈ? ઓલા આવે ને દસ પ્રકારના ધર્મ? રાત્રે ક્ષમાનો વિચાર આવ્યો. ત્યાગ ધર્મ નથી આવતો? ત્યાગ આવે એમાં ઓલું લખે, એને પુસ્તક આપવા, આમ દેવું. અરે..! ભાઈ! સાંભળને એ તો વિકલ્પની વાતું છે. એ..ઈ..! ‘છોટાભાઈ’! દસ પ્રકારના ધર્મમાં આવે છે કે નહિ? બીજાને પુસ્તક આપવા, બીજાને આ દેવું, એને વાંચણી દેવી, એને આ દેવું એ મહાજ્ઞાનનું આરાધન છે. અરે..! સાંભળને! એ તો વિકલ્પની વાતું છે. સમજાણું કાંઈ? એ તો પાછળ અંદરમાં જ્ઞાનાનંદની એકાગ્રતાની ભાવનાની ઉગ્રતા વર્તે છે એના નિમિત્ત દ્વારા ઓળખાવું છે. આ વિકલ્પ દ્વારા ઓળખાવું, જુઓ! આને રાગનો ત્યાગ વર્તે ને આ ત્યાગ (વર્તે છે). એમ કરીને અંદરમાં સ્થિરતા શું છે એને ઓળખાવી છે. એ પોતે ચીજ નથી. સમજાણું કાંઈ? આવે છે, શાસ્ત્રમાં એવા લખાણ આવે, હોં!

આ વાત છે. ભગવાનઆત્મા શુદ્ધ ચેતનમૂર્તિ, બુદ્ધ, જિન એકલો પૂર્ણ જ્ઞાનસ્વભાવ (છે), એનું વારંવાર હંમેશાં. વળી વારંવાર એટલે એકવાર અને પછી, એમ વારંવાર નહિ. એક ધારાવાહી એવા ભગવાનને અનુભવવો. આહાહા..! વચમાં વિકલ્પો હો, એને અનુમોદીશ નહિ કે આ મને હિતકારી છે. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ?

‘જહ પાહહ સિવલાહુ’ લ્યો! ‘જહ પાહહ સિવલાહુ’ શિવના લાભને ઇચ્છતો હો તો આ છે. નિશ્ચય જિનરાજ તો તું છો. ભગવાન સમવસરણમાં બિરાજે એ આત્મા જિનરાજ છે. એ સમવસરણ જિનરાજ નથી, એની વાણી એ જિનરાજ નથી, ઝંઘવનિ એ જિનરાજ

નહિ, દિવ્યધ્વનિ એ જિનરાજ નહિ, પરમ ઔદારિક શરીર એ જિનરાજ નહિ. જિનરાજ તો વીતરાગનું બિંબ અંદર ઠરી ગયેલું તે જિનરાજ છે. એ.. દેવાનુપ્રિયા! એ ૨૬ (ગાથા પૂરી) થઈ, લ્યો!

નિર્મળ આત્માની ભાવના કરીને જ મોક્ષ થાય છે.
જામ ણ ભાવહુ જીવ તુહું ણિમ્મલઅપ્પ સહાઉ.
તામ ણ લબ્ધિ સિવગમણુ જહિં ભાવહું તહિં જાઉ. ૨૭।।
જ્યાં લગી શુદ્ધ સ્વરૂપનો, અનુભવ કરે ન જીવ;
ત્યાં લગી મોક્ષ ન પામતો, જ્યાં રુચે ત્યાં જીવ. ૨૭.

અન્વયાર્થ :- (જીવ) હે જીવ! (જાગ તુહું ણિમ્મલ અપ્પ સહાઉ ણ ભાવહુ) જ્યાં સુધી તું નિર્મળ આત્માના સ્વભાવની ભાવના કરતો નથી, (તામ સિવગમણુ ણ લબ્ધિ) ત્યાં સુધી તું મોક્ષ પામી શકતો નથી (જહિં ભાવહુ તહિં જાઉ) જ્યાં ચાહે ત્યાં તું જી.

૨૭. ‘નિર્મળ આત્માની ભાવના કરીને જ મોક્ષ થાય છે.’ ભારે પણ! સાર ફરીને વિશેષ (લ્યે છે). ભગવાનઆત્મા નિર્મળાનંદ પ્રભુ સચેત અસંખ્ય પ્રદેશે જાગૃત સ્વભાવનો પિંડ, એની ભાવના. ‘ભાવના’ શબ્દે સ્વરૂપમાં એકાગ્રતા. નિર્વિકલ્પ એકાગ્રતા. જુઓ! આ ‘ભાવના’ શબ્દ મૂક્યો છે, હોં! છે ને? ‘જહિં ભાવહુ’ એમ છે ને? ચોથા પદમાં છે. ‘ભાવહુ’ એટલે ભાવના કરીને મોક્ષ થશે.

ભગવાનઆત્મા..! આ તો ભાવનાનો ગ્રંથ છે, એને પુનરુક્તિ લાગુ ન પડે, એને પુનર્ભાવના લાગુ પડે. વારંવાર એકાગ્રતા. એકાગ્રતા.. એકાગ્રતા. સ્વસન્મુખના શ્રદ્ધા, જ્ઞાન ને ઠરવું એ એક જ મોક્ષનો માર્ગ છે. વ્યવહાર-ઈચ્છવહારના વિકલ્પો મોક્ષનો માર્ગ નથી. આહાહા..! શાસ્ત્રની સ્વાધ્યાય કરતાં નિર્જરા થાય, આ થાય. અરે..! ભગવાન! આત્માના સ્વાધ્યાય અંતરમાં કરતાં નિર્જરા થાય. આહા..! સમજાણું કાંઈ? ભગવાનઆત્મા એક જ શુદ્ધ ચિદાનંદની મૂર્તિ અભેદ સ્વભાવ, એની એકાગ્રતા કરતાં જ મોક્ષ થશે, બીજી રીતે મોક્ષ થશે નહિ. ભ્રમના ભૂલાવામાં ન પડ, એમ કહે છે. આહાહા..! ભ્રમણાના સ્થાન ઘણા, ભ્રમણાના સ્થાન ભટકવાના ઘણા અને ભ્રમણાના મૂકાવાનું સ્થાન એક ભગવાનઆત્મા. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ?

જામ ણ ભાવહુ જીવ તુહું ણિમ્મલઅપ્પ સહાઉ.
તામ ણ લબ્ધિ સિવગમણુ જહિં ભાવહું તહિં જાઉ. ૨૭।।

તારે કરવું હોય ઈ કર, પણ આ છે. કહે છે. સમજાણું કાંઈ? ‘હે જીવ!’ ‘જાગ તુહું ણિમ્મલ અપ્પ સહાઉ ણ ભાવહુ’ શું કહે છે? ‘જ્યાં સુધી નિર્મળ આત્માના સ્વભાવની ભાવના કરતો નથી,...’ લાખ તારા વ્રત ને નિયમ ને પૂજા ને ભક્તિ ને આ વિકલ્પો શાસ્ત્રના શ્રવણ ને દેવા ને લેવાના વિકલ્પની જાણું જ્યાં સુધી કર ત્યાં સુધી આત્માનો મોક્ષમાર્ગ નથી. સમજાણું કાંઈ? ‘જ્યાં સુધી નિર્મળ આત્માના સ્વભાવની ભાવના કરતો નથી,...’ એ બધી વિકલ્પની જાણો, એને છોડી ભગવાન પૂર્ણાનંદનું સ્વરૂપ અભેદ ચૈતન્યમાં અનુભવ ન કર ત્યાં સુધી ‘તામ સિવગમણુ ણ લબ્ધઈ’ ‘ત્યાં સુધી તું મોક્ષ પામી શકતો નથી.’ મોક્ષમાં ગમન નહિ કરીશ, એમ કહે છે. મોક્ષમાં ગમન ‘ણ લબ્ધઈ’. પૂર્ણાનંદ તરફ તારું ગમન-પરિણમન નહિ થાય. આહાહા...! બહુ વાત કરી છે, ભાઈ!

કેટલા લોકો તો બિચારા બહારની પ્રભાવના માટે જિંદગી ખોઈ બેસે છે. હૈં? આપણે કરીએ ને, ઘણાને લાભ થાય, ઘણાને લાભ થાય. ધૂળેય લાભ નથી, સાંભળને હવે! બહાર માટે મરીફીટીને જિંદગી ખોઈ જાય. સમજાય છે કાંઈ? પણ ‘જામ ણ ભાવહુ જીવ’. જ્યાં લગી ભગવાન સ્વભાવનો પિંડ પ્રભુ, એના તરફની શ્રદ્ધા, જ્ઞાન ને ચારિત્રની ભાવનાની શુદ્ધતાની નિર્વિકલ્પતાની એકતા ન કરો... સમજાય છે કાંઈ? ત્યાં સુધી મોક્ષ નથી પામી શકતો. એ લાખ તારા બહારના વિકલ્પો દ્વારા વ્યવહાર દ્વારા, મુક્તિ નહિ પમાય. સમજાણું કાંઈ? આ તો બધું સ્થપાય જાય છે. એ..ઈ..! ‘બાબુભાઈ’! (લોકો) રાડ પાડે છે, કહે છે. ભગવાન તારો સ્વભાવ આવો છે ને પણ. આહાહા...!

દિવ્યધ્વનિ એ જૈનશાસન નહિ. આહાહા...! વિકલ્પ ઊઠે એ જૈનશાસન નહિ, પંચ મહાવ્રતના પરિણામ ઊઠે એ જૈનશાસન નહિ. આહાહા...! બીજાને સમજાવવામાં રોકાવું, (એનો) વિકલ્પ તે જૈનશાસન નહિ. ‘ન્યાલભાઈ’! ભારે માર્ગ પણ આવો, ભાઈ! આહાહા...! જ્યાં એકલું ઠરેલું શાંત વીતરાગીરસનું તત્ત્વ આત્મા, એમાં આવા વિકલ્પોને અવકાશ ક્યાં છે? અને હોય તો તે શિવપંથના કારણમાં કેમ ભળે છે? શિવપંથના ગમનમાં, પંથે ગમનમાં તો શુદ્ધ ભગવાનઆત્મા, એના તરફની અનુભવની દૃષ્ટિ, અનુભવજ્ઞાન, અનુભવની સ્થિરતા એક જ ‘સિવગમણુ’ એ મોક્ષના પંથનું ગમન અને પરિણમન છે.

આ જુઓને, નાનો ગ્રંથ છે, લ્યો! ૧૦૮ શ્લોક. હૈં? ઓલા ‘પૂજ્યપાદસ્વામી’ લ્યોને, ૫૧ શ્લોક. હૈં? શું કહ્યું ઈ? ‘ઈષ્ટોપદેશ’. આહાહા...! દિગંબર સંતો, એની વાણી આખા મોક્ષમાર્ગને ખોલી નાખે છે. વીતરાગી મુનિઓ હતા, વીતરાગી મુનિઓ. સમજાય છે? ભલે નગ્ન શરીર આદિ હતું. એ વાણી અને શરીરમાં અમે નથી. વાણી ને નગ્ન શરીર ને વિકલ્પમાં અમે નથી, અમે જ્યાં છીએ ત્યાં એ નથી. સમજાણું કાંઈ?

એવો ભગવાનઆત્મા, એને કહે છે કે, નિર્મળ સ્વભાવની જ્યાં સુધી સ્વભાવની એકાગ્રતા ન કરે અને બહારમાં વિકલ્પની જાળમાં ફર્યા કરે ત્યાં સુધી ‘સિવગમણુ ણ લબ્ધઈ’.

જ્યાં તને ભાવ હોય ત્યાં જા. આ સ્વભાવમાં મુક્તિ જોઈતી હોય તો સ્વભાવ તરફની એકતા કર, નહિતર વિકલ્પમાં ગયો છે અને એનાથી લાભ માને (છે) એ તો અનાદિનું પડ્યું છે. એ તું કરે છો એમાં અમારે કહેવું શું? ‘જહિં ભાવહુ તહિ જાત’ ઓહોહો..! ‘જ્યાં ચાહે ત્યાં તું જા.’ મોક્ષનો લાભ ચાહતો હો તો એ સ્વભાવ તરફ એકાગ્ર થા. સમજાણું? એ બધા પ્રપંચના વિકલ્પની જાળ છોડી દે. ભગવાનઆત્મા નિર્વિકલ્પ સ્વરૂપે (બિરાજે છે તેનું) ધ્યાન કર, બસ! એક જ ઉપાય છે. આહાહા..! કહો, સમજાણું?

ઓલું બહાર મીઠું કેવું લાગે? ભલે અમારા એક-બે ભવ વધે. સમજ્યા ને? એ તો બે-ત્રણ ભવ કહેતો હતો. એ તો એમ સાંભળ્યું કે, ભઈ! એકાદ ભવ કરવો પડે પણ જગતનું જો કલ્યાણ થઈ જાય તો ભલે આત્માને એકાદ ભવ થાય. કાંઈ વાંધો નથી. એક ભવની ભાવના એ અનંતા ભવની ભાવના છે. ભવ કરવાનો ભાવ તો રાગ છે. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? એ ભાવના બીજાને કલ્યાણનું નિમિત્ત થાય? મૂઢેય ન થાય. મૂઢ, મૂઢ મુંઝાઈ જશે. મુંઝાઈ જશે, મુંઝાઈ જશે કીધું. દુનિયાના મીઠા ઝેર જેવા લાગે, આમ સારા.. આહાહા..! કેટલો પરોપકારી લાગે છે આ! તમારા ખાતર અમારે એક-બે ભવ કરવો પડે તો ભલે કરવો પડે પણ અવતાર તમારે માટે અમારે જન્મ લઈને ઉદ્ધાર કરવા (છે). આહાહા..! ઓલાને એવું લાગે કે, આહાહા..! ઓલા મૂઢ જેવા હોય. ભિખારા હોય ને ઓશિયાળાના દીકરા.. આહા..! આપણે માટે અવતાર લઈને પણ ઉદ્ધાર કરવાની ભાવના કરે છે, હોં!

મુમુક્ષુ :- આપણો મોટો નાતીલો છે.

ઉત્તર :- ના, ના. ઓલા મૂર્ખા તો એમ માને કે, આ ખરો ધર્મી (છે). ખરો લાગે છે. પોતાનું ભલે ગમે તે થાય એ પોસાય. સમજાય છે? અમારી જેને દરકાર છે. આહાહા..! ‘શ્રીમદ્’ એક ઠેકાણે લખ્યું છે ને? કે, અમુકે એમ માન્યું કે, અમારું ગમે તેમ થાઓ પણ જૈનશાસન અને જૈનધર્મને લાભ થવો જોઈએ. એમ બને નહિ કોઈ દિ’, એમ અહીં તો કહે છે. આહાહા..! કોને લાભ થાય? થાશે તો અંદરમાં એને કારણે એને લાભ થાશે. તારે કારણે થશે? અને તે વિકલ્પ ઉઠાવ્યો માટે એને લાભ થશે? વિકલ્પ ઉઠાવ્યો માટે તને જરીયે લાભ છે? આહાહા..! સમજાણું?

‘કોઈ અજ્ઞાની વ્યવહાર ધર્મમાં જ ફસાઈ રહે,...’ એમ લખાણ લખ્યું છે બિચારાએ, હોં! લખાણ ઠીક કર્યું છે. વ્યવહાર ધર્મમાં જ સદા ફસાઈ રહે. આ પૂજા ને આ ભક્તિ ને આ વ્રત ને સમજાવવું ને સાંભળવું ને વાંચવું ને વિચારવું. ચોવીસ કલાક સંસાર. અજ્ઞાની પંડિતનો સંસાર-શાસ્ત્ર. એને માને કે આ અમે કંઈક આગળ જઈએ છીએ, અમે કાંઈક આગળ જઈએ છીએ. ક્યાં આગળ જાય છે? ધૂળ. સમજાણું કાંઈ? ‘વ્યવહાર ધર્મમાં જ ફસાઈ રહે છે, નિશ્ચય ધર્મનું લક્ષ છોડી દે...’ હેઠે વળી વધારે લાંબું નાખ્યું છે. સમજાણું? બધું લાંબું કર્યું છે. આમ કરવું ને આમ કરવું. આમ કરવું ને.. એની ક્યાં વાત છે આમાં?

ત્રિલોકપૂજ્ય જિન આત્મા જ છે.
 જો તદ્દલોચનં ઝેત જિણુ સો અપ્પા ણિરુ વુત્તુ।
 ણિચ્છયણઙ્ગ એમઙ્ગ મણિત્ત એહત્ત જાણિ ણિમંતુ।।૨૮।।
 ધ્યાનયોગ્ય ત્રિલોકના, જિન તે આત્મ જાણ;
 નિશ્ચયથી એમ જ કહ્યું, તેમાં બ્રાહ્મિ ન આણ. ૨૮.

અન્વયાર્થ :- (જો તદ્દલોચનં ઝેત જિણુ) જે ત્રણ લોકના પ્રાણીઓ દ્વારા ધ્યાન કરવા યોગ્ય જિન છે (સો અપ્પા ણિરુ વુત્તુ) તે આ આત્મા જ નિશ્ચયથી કહેવાય છે. (ણિચ્છયણઙ્ગ એમઙ્ગ મણિત્ત) નિશ્ચયનય આમ જ કહે છે (એહત્ત ણિમંતુ જાણિ) આ વાત સંદેહરહિત જાણ.

હવે ‘ત્રિલોકપૂજ્ય જિન આત્મા જ છે.’ ૨૮. ત્રણલોકમાં પૂજ્ય હોય તો એ ભગવાન પોતે જ છે. પોતાને માટે પોતાનો આત્મા જ પૂજ્ય છે. આહાહા..!

જો તદ્દલોચનં ઝેત જિણુ સો અપ્પા ણિરુ વુત્તુ।
 ણિચ્છયણઙ્ગ એમઙ્ગ મણિત્ત એહત્ત જાણિ ણિમંતુ।।૨૮।।

આહાહા..! ‘જે ત્રણલોકના પ્રાણીઓ દ્વારા ધ્યાન કરવા યોગ્ય જિન છે..’ એ ભક્તોને ધ્યાન કરવા લાયક હોય તો ભગવાનઆત્મા છે. કહો, સમજાણું કાંઈ? પણ ઓલો ભગવાનને પૂજવાનો, મૂર્તિ પૂજવાનો વ્યવહાર વચ્ચે આવે ને? આવો, એ કંઈ પૂજ્ય પરમાર્થ નથી. પરમાર્થ પૂજ્ય હોય તો ન્યાંથી લક્ષ ખસીને અંદરમાં લક્ષ લાવવાની જરૂર પડે નહિ. આહાહા..! ન્યાં ને ન્યાં ભગવાનને અને પ્રતિમાને જોયા કરે. ત્યાંથી કલ્યાણ છે? આ ઓલો કહે છે, ભગવાનના દર્શનથી નિદ્ધત અને નિકાચિત (કર્મને તોડે). ભગવાનની મૂર્તિના દર્શન કરે એ નિદ્ધત, નિકાચિત તોડે. અરે..! એમ નથી. ત્રણલોકનો નાથ પૂજ્ય ભગવાનઆત્મા છે, એના દર્શનથી નિદ્ધત અને નિકાચિત કર્મના ભૂક્કા ઊડી જાય. એવો ભગવાનઆત્મા છે. પરમેશ્વર અને એની મૂર્તિને દેખવાથી સમ્યગ્દર્શન થાય નહિ. વ્યવહારના લખાણ આવે, હોં! કે, એનાથી થાય. એ તો અહીંથી થાય ત્યારે બાહ્યમાં નજીકમાં નિમિત્ત કોણ (હતું) એનું જ્ઞાન કરાવ્યું. આહાહા..! સમજાણું?

ત્રણલોકના પ્રાણીઓને ધ્યાન કરવા લાયક જિન છે તે આત્મા છે. ભગવાન પરિપૂર્ણ સ્વભાવથી ભરેલો જિન, પોતે પરિપૂર્ણ પરમાત્મા છે. એ જ ભક્તજનોએ આત્માની ભક્તિ કરનાર જીવોએ આત્માનું ધ્યાન કરવા લાયક છે. એનો ત્રણ લોકનો નાથ આત્મા જ એને પૂજ્ય છે. ભગવાન તીર્થંકર આદિ પૂજ્ય (છે) એ વ્યવહારે છે. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ?

બહુ ટૂંકાં શ્લોક! પોતે કહે છે કે, મારે માટે બનાવ્યા છે, છેલ્લે એમેય અંદર લખ્યું છે. છે ને?

‘સો અપ્પા ણિરુ વુત્તુ’ ‘તે આ આત્મા જ નિશ્ચયથી કહેવાય છે...’ એટલે શું કહે છે? જેને ખરેખર આત્મા કહ્યો તે જિન છે, પૂજ્ય છે, એમ કહે છે. જેને ખરેખર આત્મા નિશ્ચયથી કહ્યો, એમ. એકલો શુદ્ધ, બુદ્ધ, જ્ઞાનઘન, આનંદર્કંદ એકલો વર્તમાન ભલે હો, ત્રિકાળ લંબાય એનું કાંઈ નહિ. સમજાણું? વર્તમાન એકલો શુદ્ધ, બુદ્ધ, ઘન, એકલો અખંડાનંદ ધ્રુવ, એને નિશ્ચયથી આત્મા કહ્યો છે. સમજાણું કાંઈ? ‘સો અપ્પા ણિરુ’ ‘ણિરુ’ એટલે નિશ્ચયથી. ‘વુત્તુ’ નિશ્ચયથી તો એને આત્મા કહ્યો. દેહની ક્રિયા, વાણીની ક્રિયા તો જડ, પુણ્ય-પાપના પરિણામ આસ્રવ, વર્તમાન પર્યાયની અલ્પતા એ વ્યવહાર આત્મા (છે). ખરેખર આત્મા તો ત્રિકાળી બુદ્ધ ચિદ્ધન ધ્રુવ (છે). એકલો સદૃશ ચૈતન્યનો ધ્રુવ પિંડલો તે ખરેખર આત્મા છે. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ?

‘ણિચ્છયણઙ્ગ એમઙ્ગ મણિરુ’ ‘નિશ્ચયનય આમ જ કહે છે.’ દેખો! જુઓ! ‘એમઙ્ગ મણિરુ’ છે ને? સત્ય વાત કહેનાર વાણી અને જ્ઞાન એમ કહે છે. ત્રણલોકનો નાથ પૂજ્ય પ્રભુ તો તું છો. આહાહા...! ભગવાન સર્વજ્ઞદેવ ને પ્રતિમા એ વ્યવહારે પૂજ્ય. આ તારો પર્યાય, એક સમયનો ઉઘાડ એ બહુમાન દેવા લાયક વ્યવહારે (છે). મોક્ષનો માર્ગ પૂજ્ય એ પણ વ્યવહારે, એમ અહીં તો કહે છે. પૂર્ણ શુદ્ધ ભગવાન ચૈતન્યનો પિંડલો જ્યાં નમવા જેવું છે, જ્યાં વળવા જેવું છે, જ્યાં અંતર સન્મુખ થવા જેવું છે, એવો જે ભગવાન પૂર્ણાનંદનો નાથ પ્રભુ એ ત્રણલોકનો પૂજ્ય પોતે આત્મા પોતાને પૂજ્ય છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા...! એવો આત્મા! એને એમ (થાય કે) આવો આત્મા? આવો આત્મા? ભાઈ! આત્મા એવો છે. નવ તત્ત્વ કે સાત તત્ત્વની અંદરમાં આત્મા આવો છે. સમજાય છે કાંઈ?

‘નિશ્ચયનય આમ જ કહે છે...’ ‘એહરુ ણિમંતુ જાણિ’ પાછી ભાષા જોઈ? નિર્ભાતિ નિઃસંદેહ, સંદેહ ન કર. આ કોણ? અમે પણ આવા આત્મા? ત્રણલોકનો ભક્ત પૂજ્ય એવો આત્મા? ભક્ત તો ભગવાનને પૂજે? પોતાને આત્માને? આવડું મોટું આ તત્ત્વ! ભ્રાંતિ ન કર. સમજાણું કાંઈ? આહાહા...! સાર સાર સાર સાર.. માખણ મૂક્યું છે. એને પૂજે છે, એને ધ્યાવે છે, એને માને છે. સો ઇન્દ્રમાં પણ એ પ્રસિદ્ધ છે કે, આત્મા જ પૂજ્ય છે, એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ? ત્યારે ઓલો પાછો વ્યવહાર આવ્યો માટે એ.. વ્યવહાર તમારો ખોટો, વળી પાછા એમ કહે. ઇ વ્યવહાર તરીકે વ્યવહાર છે. વ્યવહાર નથી એમ નહિ. પણ વ્યવહારને નિશ્ચયથી પૂજ્યપણું સ્વીકારી દે તો એ વાત ખોટી છે. વચ્ચે એવો વ્યવહાર (આવે). ભગવાનને વંદન, પૂજા, નામ સ્મરણ, પૂજા, ભક્તિ એ શુભરાગ હોય છે. વ્યવહાર હોય છે. પણ એ જાણવાલાયક છે, પૂજવા લાયક ખરેખર તો આત્મા છે. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? ત્યારે કહે, માળા! વાતો તો આવી કરે છે. એમ કેટલાક કહે છે.

‘કાનજીસ્વામી’ વાત તો બહુ ઊંચી કરે છે. પણ પાછા આવા મકાનો ને મંદિરો ને હાથી ને આ બધું કરાવે છે. વરઘોડાને અરે...! સાંભળ તો ખરો, ભાઈ! એ તો અજીવની પર્યાયને કાળે અજીવ થાય. ભક્તિવંતના ભાવ શુભ હોય છે, એ કાળે એ જાણવા લાયક છે. ખરેખર વ્યવહારે આદરવા લાયક કહેવાય, નિશ્ચયથી આદરવા લાયક નથી. વ્યવહારે તો આદરવા લાયક કહે ને? ભગવાનને પગે લાગે, હે પ્રભુ! હે નાથ! હે દેવ! પૂજ્ય છે ને! આમ કહે, હે નાથ! પ્રભુ! ત્રણલોકના નાથ. એ વ્યવહારે પૂજ્ય છે, જાણવા લાયક છે. એને કાઢી નાખે તો વીતરાગ થઈ જાય અને કાં મિથ્યાદષ્ટિ થઈ જાય. સમજાણું કાંઈ? ‘રતનલાલજી’! ‘રંગ લાગ્યો મહાવીર તારો રંગ લાગ્યો’ માણસને કેટલો રસ ચડી જાય, લ્યો! એ.. ‘બાબુભાઈ’! બે હાથ ઝાલીને આમ ચારે કોર ફરતા હોય. આહાહા...! શું છે આ તે? લોકો એમાં મહિમા માની લ્યે. સમજાણું? અને કરનારને મહિમા આવી જાય કે, આહાહા...! આપણે પણ કાંઈક પ્રભાવના કરી. ‘છગનભાઈ’! બધું મુંડી નાખ્યું છે.

એક જણ કહેતા હતા, ‘ટોડરમલજી’એ તો સજાયો લઈને બધાનું મુંડી નાખ્યું. એક વાત આવી હતી. સજાયો સમજો છો? અસ્ત્રો, અસ્ત્રો હોય છે ને? ‘ટોડરમલજી’એ અસ્ત્રો લઈને બધાને મુંડી નાખ્યા છે. એમ અહીં નિશ્ચય પૂજ્યમાં તો બધાનું મુંડન કરી નાખ્યું. ત્રણલોકનો નાથ પૂજ્ય? તો કહે, વ્યવહારે. આહાહા...! સમવસરણમાં આમ ઇન્દ્રો પણ પૂજે. પ્રભુ! આહાહા...! વ્યવહારના લખણ જ એવા છે. વ્યવહારુ જ્ઞાન, વ્યવહારનો વિકલ્પ, પરપદાર્થનું લક્ષ હો. હોય પણ એ કંઈ ખરેખર આત્મા નહિ અને એ ખરેખર પૂજ્ય નહિ. એ..ઈ...! હવે તો મંદિર-બંદિર થઈ ગયા છે. એકને બાકી રહ્યું છે ને?

મુમુક્ષુ :- ‘મલૂકચંદભાઈ’ કરે તે દિ’ થાય.

ઉત્તર :- લ્યો, આ તમારા મામા કરે ને? બાકી રહ્યું છે ઈ કરે તો થાય એવું છે. પૈસા એના છોકરા પાસે પડ્યા છે ને? આહાહા...! ભારે વાતું, ભાઈ! હેં? કહેવું કાંઈક, માનવું કાંઈક પાછું (એમ) કહે છે.

ભાઈ! એવા વિકલ્પો હોય છે, એ બંધનું કારણ છે. આવ્યા વિના રહેતા નથી. કેમ? કે, અબંધસ્વભાવી આત્મા અબંધ પૂર્ણ પરિણામને ન પામે ત્યાં સુધી એવા ભાવ હોય. એટલે વ્યવહાર છે ખરો. ન માને તો મિથ્યાદષ્ટિ થઈ જાય છે અને વ્યવહારથી પૂજ્ય કીધું એને પરમાર્થે પૂજ્ય માને તોપણ મિથ્યાદષ્ટિ છે. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ?

ત્રિલોકપૂજ્ય પરમાત્મા જિનેન્દ્ર છું, લ્યો! ત્રણલોકના પ્રાણી જેને ધ્યાવે છે, પૂજે છે, વંદે છે તે જ પરમાત્મા તે આત્મા છે. હું છું, હું ત્રિલોકપૂજ્ય પરમાત્મા જિનેન્દ્ર છું. ઓહોહો...! એમ બ્રાંતિરહિત નિશ્ચયથી જાણવું જોઈએ. અરે...! પણ હું ભગવાન? હું ભગવાન? આહાહા! હું ભગવાન, ભાઈસાહેબ! એવું વસ્તુસ્વરૂપ છે, કહે છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા...! આવા સ્વરૂપના શુદ્ધ ભગવાનઆત્મા ત્રણલોકમાં પૂજ્ય પુરુષોને પણ પૂજ્ય છે. સમજાય છે કાંઈ?

ગણધરો આદિ સંતો જે પૂજ્ય છે એને પણ પૂજ્ય આત્મા છે. આહાહા..! સમજાણું? નમન કરવા લાયક જે મુનિઓ આદિ છે એને પણ નમન કરવા લાયક તો એ આત્મા છે. એવો પરમાત્મા પૂર્ણ પ્રભુ, ત્રણલોકમાં જેની સાથે કોઈ જોડ કરી શકાય નહિ એવું અદ્વૈત તત્ત્વ ભગવાન પોતાનું એ પૂજ્ય છે, એ વંદનીય છે, માનવા લાયક છે, આદરવા લાયક છે, ધ્યાન કરવા લાયક છે. આહાહા..!

મિથ્યાદષ્ટિના વ્રતાદિ મોક્ષમાર્ગ નથી.

વયતવસંજમમૂલગુણ મૂઢહ મોક્ષ ણિવુત્તુ।

જામ ણ જાણઙ્ગ ઇક્ક પરુ સુદ્ધહમાહ પવિત્તુ।।૨૧।।

જ્યાં લગી એક ન જાણિયો, પરમ, પુનીત શુદ્ધ ભાવ;

મૂઢ તણા વ્રત-તપ સહુ, શિવહેતુ ન કહાય. ૨૯.

અન્વયાર્થ :- (જામ ઇક્ક પરુ સુદ્ધહ પવિત્તુ માહણ જાણઙ્ગ) જ્યાં સુધી એક પરમ શુદ્ધ અને પવિત્ર ભાવનો અનુભવ થતો નથી. (મૂઢહ વયતવસંજમ મૂલગુણ મોક્ષ ણિવુત્તુ) ત્યાં સુધી મિથ્યાદષ્ટિ અજ્ઞાની જીવો દ્વારા કરવામાં આવેલા વ્રત, તપ, સંયમ અને મૂળગુણોના પાલનને મોક્ષનો ઉપાય કહી શકાતો નથી.

૨૯. ‘મિથ્યાદષ્ટિના વ્રતાદિ મોક્ષમાર્ગ નથી.’ આવા આત્માના બહુમાન, શ્રદ્ધા, જ્ઞાન, ભાન વિના ભગવાન સ્વરૂપે પરમાત્મા પોતે, એની અંતરમાં નિર્વિકલ્પ સમ્યગ્દર્શન વિના એટલે પૂર્ણાનંદનો નાથ ભગવાન પોતે પોતાના આદર સિવાય, જેટલા એ વ્રત, નિયમ, વિકલ્પ, તપસ્યા, પૂજા, ભક્તિ, દાન કરે, જાત્રાઓ કરે એ બધા એના ધર્મ માટે નહિ – મોક્ષમાર્ગ માટે નહિ. સમજાણું કાંઈ? ઓલા કહે, ‘સમેદશીખર’ એકવાર જાત્રા કરે તો.. ‘એકવાર વંદે જો કોઈ’ લાખ વાર વંદન કર સમ્મેદશીખરની (તોપણ) એક ભવ ઘટે નહિ, લે! એમ અહીં કહે છે. એ.. ‘બાબુભાઈ’! આહાહા..! ત્રણલોકના નાથ સાક્ષાત્ પરમેશ્વરને કોડ વાર વંદન કર તોપણ એક ભવ ઘટે નહિ. કેમકે એ પરદ્રવ્ય છે. પરદ્રવ્યને લક્ષે ઉત્પન્ન થતો રાગ જ ઉત્પન્ન થાય. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? જેની આત્મદષ્ટિ નથી અને જેણે એ વિકલ્પમાં લાભ માન્યો છે, જેણે વિકારની ક્રિયાઓ થાય તેમાં લાભ માન્યો છે, જેમાં... લ્યો! ઓલા વળી એમ કહે છે, આપણે ઉપદેશ દેવો. એમાં નિર્જરા થાય છે. તેરાપંથી. આહાહા..! અરે..! ક્યાં ભૂલ્યા, ક્યાં ભટક્યા? આપણે બીજાને ઉપદેશ દેવો, એમાં લાભ થાય, નિર્જરા થાય. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ?

અહીં તો ભગવાન અખંડાનંદનો નાથ પ્રભુ, એના આશ્રય સિવાયના કોઈપણ વિકલ્પો ઊઠો એ મોક્ષના માર્ગની કળામાં એ પ્રવેશ કરી શકતું નથી. કહો, સમજાણું? નિર્દોષ આહાર આપે અને ખાય તો બેયને નિર્જરા (થાય). ‘દશવૈકલિક’ની ગાથા છે. પાંચમા અધ્યયનની. એ વારંવાર બોલતા. નિર્દોષ દાતા, નિર્દોષ આહાર-પાણી દેનારા મુનિઓને દાતા દુર્લભ છે અને નિર્દોષ લેનારા દુર્લભ છે. જીવનારા. નિર્દોષ આહાર-પાણી જીવનારા દુર્લભ છે. એવો એમાં પાઠ છે. એ પાંચમું સૂત્ર (છે). એની આ છેલ્લી કડી છે. ‘ભગવાનભાઈ’! અહીં કહે છે, પરને નિર્દોષ આહાર-પાણી દેવાથી હરામ સંવર, નિર્જરા થતા હોય તો. એ..ઈ...! અમારે તો ‘હીરાજમહારાજ’ તો જ્યાં જ્યાં ત્યાં એ જ બોલે, હોં! ગામડામાં. કોઈ એને માટે આહાર ન કરે એ ખાતર આ જ વાત કરે. આહાહા!

કહે છે, જેની દષ્ટિ આ પર ઉપર (છે), આ પર આશ્રયમાંથી કાંઈક લાભ માને છે, એવા મિથ્યાદષ્ટિના વ્રતાદિ જે છે એ નિર્જરામાં નથી. નિર્જરામાં મોક્ષમાર્ગ એટલે સંવર, નિર્જરામાં નથી, બંધમાર્ગમાં છે. એ વિશેષ કહેશે... (શ્રોતા:- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

અમુક પર્યાયો ક્રમે ને અમુક પર્યાયો અક્રમે-એમ નથી!

દરેક દ્રવ્યની ત્રણકાળની પર્યાયોમાં ક્રમબદ્ધપણું છે. તેને જે ન માને તે સર્વજ્ઞતાને માનતો નથી, આત્માના જ્ઞાનસ્વભાવને માનતો નથી; કેમ કે આત્માના જ્ઞાનસ્વભાવની જો યથાર્થ પ્રતીતિ કરે તો તેમાં ક્રમબદ્ધપર્યાયની પ્રતીતિ પણ જરૂર આવી જાય છે.

અહીં ક્રમબદ્ધપર્યાય કહેવાય છે તેમાં અનાદિ અનંતકાળની બધી પર્યાયો સમજી લેવી. દ્રવ્યની અમુક પર્યાયો ક્રમબદ્ધ થાય ને અમુક પર્યાયો અક્રમે થાય એમ એ ભાગલા નથી. કોઈ એમ કહે કે અબુદ્ધિપૂર્વક પર્યાયો તો જ્ઞાનમાં પકડાતી નથી એટલે તે તો ક્રમબદ્ધ થાય પરંતુ બુદ્ધિપૂર્વકની પર્યાયોમાં ક્રમબદ્ધપણું લાગુ ન પડે, તે તો અક્રમે પણ થાય. એ વાત સાચી નથી. અબુદ્ધિપૂર્વકની કે બુદ્ધિપૂર્વકની કોઈ પણ પર્યાય ક્રમબદ્ધ જ થાય છે. જડ ને ચેતન બધા દ્રવ્યોની બધી પર્યાયો ક્રમબદ્ધ જ થાય છે. વળી, કોઈ એમ કહે કે ‘ભૂતકાળની પર્યાયો તો થઈ ગઈ એટલે તેમાં હવે કાંઈ ફેરફાર ન થઈ શકે, પરંતુ ભવિષ્યની પર્યાયો હજી થઈ નથી એટલે તેના ક્રમમાં ફેરફાર કરી શકાય.’ આમ કહેનારને પણ પર્યાયનો ક્રમ ફેરવવાની બુદ્ધિ છે, તે પર્યાયબુદ્ધિ છે. આત્મા જ્ઞાયક છે એની પ્રતીતિ કરવાની આ વાત છે. જ્ઞાયકસ્વભાવનો નિર્ણય કરે તો ‘મેં આનું કામ કર્યું ને આનું આમ કર્યું ને આનું આમ ન થવા દીધું’ એવી કર્તાબુદ્ધિની બધી વિપરીત માન્યતાઓનો ભૂક્કો ઊડી જાય છે ને એકલું જ્ઞાયકપણું રહે છે. (આત્મધર્મ - ઓગસ્ટ ૨૦૦૮)